

ha vært kjempet i Norden»

Onsdag 1. oktober 1980

NATIONEN

Franske alpejegere underviste til Narvik i 1940 for å delta i kampene om den viktige malmbasen.

Til tross for dette store kildematerialet, endeløse referater, storpolitisk krangel, tafatthet og misantropi, blir Bjørn Bjørnsens bok gnistrende spennende. Mange vil nok sette spørsmålstegn ved forfatterens bruk av direkte tale. En «direkte tale» som er trukket ut av innlegg i debatter og fra tid til annen gjort nærmest til svar i intervjuer. Slik er det altså ikke, men vi tviler ikke på at Bjørnsen har belegg i dokumentene. På samme måte som Bjørnsen satte sinnene i kok og fikk lærerbrevskribenter, historikere, offiserer etc. til å kvesse pennene da han kom med sin forrige bok om 9. april 1940 for tre år siden, vil nok ganske sikkert også denne boken vekke debatt. Det er sprengstoff når Bjørnsen tar standpunkt: Norge kom ikke med i den 2. verdenskrig fordi Quisling ønsket det, eller fordi tyskerne hadde behov for bærer i nord. Men først og fremst fordi vestmaktene ønsket det! Forfatteren river ned mye av den etablerte historietolkning. Det var tilfeldig at tyskerne kom først, og hadde ikke tyskerne rukket fram 9. april, så engelskmennene på trappen. Så hadde kanskje tyskerne likevel rett da de forklarte hørtatte nordmenn at de var kommet for å redde dem fra engelskmennene. Samtidig leverer ikke Bjørnsen noen tvil om hvem nordmennene støttet i sitt innerste

hjerter, til tross for erklært neytralitet.

Tilbake til Narvik. Det er, tross storpolitikken, Narvik det dreier seg om, og Bjørn Bjørnsen slutter der han startet. Han tar oss igjen ned i gate 1, inn i malmtunnelen, ut i Rombakfjorden, inn til Bjerkvik, og viser oss resultatet av stormaktenes spill. Han tar oss med inn i husene, ned i kjellerne, og forteller oss om de lidelsene folk ble påført på de samme stormaktenes bekostning: Byen opplevde to måneders nesten sammenhengende krig. Og forfatteren gjør ikke forskjell på granatene. Enten de er tyske eller engelske, de dreper og ødelegger like effektivt. Men samtidig er Bjørn Bjørnsens nære reportasjeform svært menneskelig. Han glemmer ikke følelsene på begge siden, tross selv om han også makter å gjøre oss fortrolige med storpolitikkerne, er det velvokteren, bakeren, lokførereren som leseren kommer nærmest inn på. Og bak dette står Bjørnsens budskap klart fram: det var engelskmennenes skyld at Norge ble okkupert. Vi spør boka en gnistrende skjebne som debattbok.

Jan Ketil Steine

Bjørn Bjørnsen:
«Narvik 1940»
Gyldendal Norsk Forlag.

Den 2. verdenskrig skulle ikke ha vært utkjempet i Belgia, i Nederland, i Frankrike, Italia, Etiopia, Russland eller i Japan og Stillehavet. Den 2. verdenskrig skulle i helhet ha vært utkjempet i Skandinavia — Finland, Sverige og Norge. Iallfall dersom vestmaktene Storbritannia og Frankrike hadde fått det som de ville. Dette er hovedessensen i Bjørn Bjørnsens siste bok «Narvik 1940». Den 13. mars sluttet imidlertid Finland fred med Sovjet, Finland hadde tappt, gitt seg, til tross for en innbitt og tapper motstand som hadde imponert en hel verden. Fred i Finland, men kaos i den britiske krigsjageringen. Franskmen og briter hadde ved fredsslutningen nemlig stiet sin vel overveide og største propagandaårsak til en landgang i Narvik: Hjelpt til Finland.

Frykten for Sovjet var så absolutt til stede i Vest-Europa. Ville Sovjet stanse når de først var kommet i sikt i Finland? Ville russerne gi seg for de sto ved kysten mot Norskehavet? Ville de dreie sørover og ta hele Norge? Ville de ta Sverige i samme jaleet? Joda, spørsmålene var vel begrunnet, og skapte frykt.

Hadde de vestlige allierte andre grunner til å hjelpe Finland? De nordiske landene hadde med europalake øyne ikke særlig mye å være stolte av i så måte. Ja, de var rent ut sagt fulle av forakt over et hundretalls frivillige nordmenn og svensker samt husmedre som pakket ryggsekker og strikket finlandshetter. En støtte til Finland som likevel var nok til at russerne sendte noter til den norske utenriksministeren Koht om brudd på nøytraliteten, men altså ikke godt nok for resten av Europa.

Andre grunner for de vestlige allierte til å gå i land i Narvik? Naturligvis den grunnen vi best kjenner fra historien: Malmtransporten fra gruvene i Norge og Sverige gjennom den lafrie havnen i Narvik. Engelskmennene satt med planer om å sabotere utskipingshavnen Oxelösund sør for Stockholm, samt benytte hjelpe-ekspedisjonene til Finland til å skaffe seg kontroll over malmen i nord. Det går klart fram av boken at engelskmennene selv hadde behov for malmen. Men hva med tyskerne? Bjørn Bjørnsen lar den svenske industri — og finansmagnaten Marcus Wallenberg svare: — på denne måten kunne man kanskje stanse 6-700 000 tonn malm — ubetydelig sammenlignet med de over 28 millionene tonn tyskerne trengte.

Hva så? Dermed står man tilbake med det som Bjørn Bjørnsen

sen mener var hovedårsaken til en vestlig alliert invasjon: å begrense den gryende 2. verdenskrig til Skandinavia, til Norge, Sverige og Finland. Tyskerne skulle — beregnet man kaldt og hensynsløst — presses til mottrekk. Dersom Storbritannia og Frankrike gjorde det trekket, ville Tyskland svare med det trekket, osv. Hovedmannen bak ideen var, fortsatt ifølge Bjørnsen, Winston Churchill. Og forfatteren bruker de britiske protokollene fra krigsregjeringens drøftelser som kilde. Referatene ble gjort tilgjengelige for få år siden, og fra norsk side er det hittil kun Bjørn Bjørnsen som har dukket ned i dem med et skriftlig, tilgjengelig resultat. I et sammendrag bak i boken, gjengir han i stikkordform drøftelsene og vedtakene fra 72. desember 1939 fram til 10. april 1940.

Winston Churchill forsøkte å få Den annen verdenskrig utkjempet i Skandinavia og Finland, ifølge Bjørn Bjørnsen.

Bjørn Bjørnsens bok «Narvik 1940» er i første rekke en bok med Narvik i sentrum, men ikke nødvendigvis bare om Narvik. I korte glimt trekker han oss i den første delen av boken inn i lokalsamfunnet i den vestlige, nesten nybygde malnbyen i Nord. Leseren trekkes inn i lokalmiljøet, og Bjørn Bjørnsen gjør det på samme måten som i sin forrige bok om «Det utrolige dagnet» 9. april 1940. Med det daglige liv og strev som hovedingrediens. Ypperlig reportasjejournalistikk. Og forfatteren lar oss komme tilbake til Narvik med jevne mellomrom, selv om de første to tredjedelene så avgjort er viet til britenes og franskmennenes krigsplaner. Disse møtene er vel så spennende som avslørende. Det er de store nasjoner, deres politikere og deres kalde beregninger med mindre nasjoners skjebne. Kaldt og kynisk og bergende, slik som vi vel egentlig kjenner dette apillet fra verdenshistoria.

Engelskmennene skjel om dagen, tyskerne sprengte om natten. Malm-anleggene ble pulverisert og jernbanevogner og utstyr ble ødelagt, både av artilleri, bomber og sprengstoff.

Slik så det ut etter at slagene om Narvik var over. Det var ikke mange hus igjen i det som to måneder tidligere hadde vært en blomstrende norsk by.

105807